12295 ـ سۇئال :« لائىلاھە ئىللەللاھ » نىڭ شەرتلىرى

سۇئال

لائىلاھە ئىللەللاھ(بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق) كەلىمىسىنىڭ بىلىش ، جەزىم قىلىش قاتارلىق شەرتلىرىنى شەرھىلەپ بەرسەڭلار .

تەپسىلى جاۋاپ

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

پېشىۋا ھافىز ھەكەمىي سۆزلىمۇل ۋۇسۇل دىگەن بىيتىدە لائىلاھە ئىللەللاھنىڭ شەرتلىرىنى مۇنداق بايان قىلغان :

بىلىش ، جەزىم قىلىش ۋە قوبۇل قىلىش * * * * * ھەمدە بويسۇنۇش ، شۇڭا قۇلاق سال گىپىمگە .

راستچىللىق ، ساپدىللىق ۋە سۆيۈش * * * * * نىسىپ قىلسۇن ئاللاھ سىنى ئۆزى ياخشى كۆرگەنگە .

بىرىنچى شەرت : بىلىش . ئۇنىڭ مەنىسى : شاھادەت كەلىمىسىدىكى ئىنكار قىلغانىنى ئىنكار قىلىش ، مۇقەررەرلەشتۇرگەننى مۇقەررەرلەشتۇرۇش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا بىلمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : بىلگىنكى ، ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقى) ئىلاھ يوق . [مۇھەممەد: 19] پەقەت ھەقىقەتكە(يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوقلۇقىغا) گۇۋاھلىق بەرگەن ، ھەمدە ئۇنى بىلگەنلەر(يەنى ،تىلى بىلەن سۆزلىگەن نىمىنىڭ مەنىسىنى دىلى بىلەن بىلگەنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا .

سەھىيھتە ئۇسماندىن(ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) نەقىل قىلىندىكى ،ئاللاھ ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : كىمكى بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقى ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى بىلگەن ھالدا ئۆلسە جەننەتكە كىرىدۇ .

ئىككىنچى شەرت : جەزىم قىلىش . يەنى ، بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچى ئۇنىڭ مەنىسىنى قەتئىي جەزىملەشتۇرگەن بولۇش .

چۈنكى ، ئىمان (ئىشىنىش) گۇمانى بىلىش بىلەن ئەمەس ، بەلكى جەزمەن بىلىش بىلەن يېتەرلىك بولىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭغا شەك ئارلىشىپ قالسا قانداق بولىدۇ . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : ھەقىقەتەن ، مۇئىمىنلەر بولسا ئاللاھ ھەققىدە ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشەنگەن ، ئاندىن ئۇنىڭدىن شەكلەنمىگەن ، مال ـ مۈلكى ۋە جىنى بىلەن ئاللاھ يولىدا كۈرەش قىلغانلار بولۇپ ، ئەنە شۇلار راستچىل كىشىلەر . بۇنىڭدا يەنى ، ئۇلارنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ راستلىقىغا شەكلەنمەسلىكىنى شەرت قىلدى . شەكلەنگۈچى بولسا مۇناپىقلارنىڭ بىرى . سەھىيھتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقى) ئىلاھ يوق ، مېنى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بەر . بىر بەندە بۇ ئىككى سۆزگە شەكلەنمەستىن ئاللاھقا ئۇچراشسا ، پەقەت جەننەتكە كىرىدۇ . يەنە بۇھەقتە ، ئەبۇ ھۇرەيرىنىڭ بىر ئۇزۇن ھەدىسىدە ، پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنى كەشى بىلەن ئەۋەتىپ مۇنداق دىگەن : بۇ تامنىڭ كەينىدىن ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دەپ قەلبىدە جەزىم قىلغان ھالدا

گۈۋاهلىق بىرىدىغان كىشىنى ئۇچراتساڭ ، ئۇنىڭغا جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بەرگىن . بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچىنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە قەلبى ئۇنىڭغا جەزىم قىلغان ، شەك قىلمىغان بولۇشىنى شەرت قىلدى . ئەگەر شەرت تېپىلمىسا ، نىشان تېپىلمايدۇ . ئۇچۇنچى شەرت : بۇ كەلىمىنىڭ مەقسىتىنى قەلبى ۋە تىلى بىلەن قوبۇل قىلىش . ئاللاھ بىزگە بۇ سۆزنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ قۇتقۇزۇلغانلىقىنى ، ئۇنى رەت قىلغانلارنىڭ جازالانغانلىقىدىن ئىبارەت بۇرۇنقى ۋەقەلىكلەرنى سۆزلەپ بەردى . ئاللاھ مۇنداق دېگەن : « (اللة صةرعشتعلعرعضة ظئيتعدز) زذلذم قعلغذحعلارنع، ظذلارنعث (مذشرعكلعكتعكع، كذفرعدعكع) قاياشلعرعنع ۋة ظذلارنعث اللةنع قويذص حوقذنغان بذتلعرعنع (مةهشةرضاهقا) توصلاثلار، ظاندعن ظذلارنع دوزاخنعث يولغا باشلاثلار[22-23] . ظذلارنع توختعتعص تذرذثلار، حىنكع ظذلار (جعمع سأزلعرع ۋة ظعشلعرعدعن) سذظال-سوراق قعلعنعدز[24] . (ظاندعن) ظذلارغا: نئمعشقا (دذنيادعكع هالعتعثلارغا ظوخشاش) بعر-بعرعثلارغا ياردەم قعلمايسعلةر؟ (دئيعلعدز)[25] . بةلكع ظذلار بىضىن بويسذنغذحعلاردذر[26] . ظذلار بعر- بعرعضة قاراص مذنازعرعلعشعدز[27] . ظةضةشكىحعلةر ظةضةشتىرضىحعلةرضة: سعلةر (سأزبثلارنعث راستلعقعغا) قةسةم ظعحعص بعزنع ظعماندعن توسذيتتذثلار دةيدذ[28] . (ظةضةشتىرضىحعلةر ظةضةشكىحعلةرضة) ظئيتعدز: سعلةر (ظأز ظعختعيارعثلار بعلةن) مأمعن بولمعدعثلار[29] . بعزنعث سعلةرنع (بعزضة ظةضعشعشكة) زورلايدعغان كىحعمعز يوق ظعدع، بةلكع سعلةر (بعزضة ظوخشاش) ظازغان قةۋم ظعدعثلار[30] . صةرۋةردعضارعمعزنعث بعزنع (جازالاش) سأزع بعزضة تئضعشلعك بولدع. بعز ھةقعقةتةن (شذ سأز بويعحة ظازابنع) حوقذم تئتعغذحعمعز[31] . سعلةرنع بعز ظازدزردذق، حىنكع بعز ھةقعقةتةن ظازغان ظعدذق[32] . ظذلار (يةنع ظةضةشتىرضىحعلةر بعلةن ظةضةشكىحعلةر) بذ كىندة (يةنع قعيامةت كىنعدة) ظازابتا ظورتاقتذر[33] . بعز ھةقعقةتةن ضذناھكارلارغا مذشذنداق قعلعمعز، (يةنع ظةضةشتىرضىحعلةر بعلةن ظةضةشكىحعلةرنعث ھةممعسعضة ظازاب قعلعمعز)[34] . ظذلار ھةقعقةتةن مذشذنداق ظعدعكع، ظذلارغا: بعر اللةدعن باشقا ھئچ ظعلاه يوق (دةثلار) دئيعلسة، (كةلعمة تةۋھعدتعن) تةكةببذرلذق قعلعص باش تارتاتتع[35] . ظذلار: ظعلاھلعرعمعزنع ھةقعقةتةن بعر مةجنذن شاظعر ظىحىن (يةنع ظذنعث سأزع ظىحىن) تاشلعۋئتةمدذق؟ دةيتتع .» ئاللاھ ئۇلارنىڭ بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دېگەن سۆزنى دېيىشتىن باش تارتقانلىقى ، ۋە ئۇنى ئىلىپ كەلگۈچىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى جازالاش سەۋەبى قىلدى . چۈنكى ئۇلار بۇ سۆزدە ئىنكار قىلىنغانلىقى ئىنكار قىلمىدى ، مۇقەررەرلەشتۈرگەنلىكى مۇقەررەرلەشتۈرمىدى . بەلكى ئىنكار قىلىش ۋە تەكەببۇرلۇق بىلەن : « ئۇ نۇرغۇن ئىلاھلارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ ؟ بۇ ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش . ئۇلارنىڭ كاتتىلىرى قوزغىلىپ چىقىپ ئېيتتى : مېڭىڭلار ، مەبۇدلىرىڭلارغا ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇڭلار . بۇ ھەقىقەتەن بىزدىن ئىزدە قىلىنىدىغان ئىش . بىز بۇنى باشقا بىر دىندا ئاڭلىمىدۇق ، بۇ پەقەت بىر ئويدۇرما دەپ ئۇلۇغ ئاللاھنى يالغانچى قىلدى . ئاللاھ ئۇلارغا پەيغەمبىرىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تىلى بىلەن رەددىيە بىرىپ : بەلكى ھەقىقەتنى ئىلىپ كەلدى . (بۇرۇنقى) ئەلچىلەرنى تەستىقلىدى .. دىدى . ئاندىن ئۇنى قوبۇل قىلغانلار ھەققىدە : صةققةت اللةنعث سادعق بةندعلعرعلا جازاغا تارتعلمايدذ[40] . ظذلار مةلذم رعزعقتعن (يةنع تىرلىك مئۇعلةردعن) بةھرعمةن بولعدذ، ظذلار ھىرمةتلعنعدذ[41-42] . ظذلار نازئنئمةتلعك باغلاردا، تةختلةر ظىستعدة بعر-بعرعضة قارعشعص ظولتذرعدذ .

سەھىيەتە ئەبۇ مۇسادىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن : ئاللاھ

مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يول ۋە بىلىم زىمىنغا چۈشىدىغان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ . بەزى يەرلەر سۇمۇرۇپ نۇرغۇن ئوتياش ۋە كۆكتاتلارنى چىقىرىدۇ . يەنە بەزى يەرلەر سىلىق تۈزلەڭلىككە ئوخشاش سۇنى تۇتۇپ تۇرالمايدۇ ھەمدە ئوتياش ئۈنمەيدۇ . بۇ بولسا ئاللاھنىڭ دىنىنى چۈشەنگەن ۋە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىدىن پايدىلانغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ ،شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆگىنىدۇ ۋە ئۆگىتىدۇ . ھەمدە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يولنى قوبۇل قىلمىغان ۋە دىققەت-ئىتىبارىنى بەرمىگەن كىشىنىڭ مىسالى .

تۆتىنچى شەرت : بويسۇنۇش ، يەنى كۆرسىتىلگەن نەرسىگە ئەگىشىش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا ئەگەشمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دېگەن : كىمكى بەلەن قىلغۇچى بولغان ھالدا ئاللاھقا يۈزىنى(ئۆزىنى) تاپشۇرىدىكەن ، مۇستەھكەم تۇتقىغا(يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دېگەن كەلىمىگە) ئىسىلغان بولىدۇ . ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى ئاللاھقا مەنسۇپ . ئاللاھقا يۈزىنى تاپشۇرۇش دېگىنىڭ مەنىسى : بويسۇنۇش ، ئەگىشىش . ھەمدە بەلەن قىلغۇچى بولسا ئاللاھنى بىر دەپ ئىشەنگۈچى . كىمكى يۈزىنى ئاللاھقا تاپشۇرمىسا ، بەلەن قىلغۇچى بولمىسا ، ئۇنداقتا ئۇ مۇستەھكەم تۇتقىغا ئىسىلمىغان بولىدۇ . ھەمدە ئۇ ئاللاھنىڭ ئۇ ئايەتتىن كېيىنكى مۇنۇ سۆزىنىڭ مەنىسى : كىمكى كاپىر بولىدىكەن ، ئۇنىڭ كاپىرلىقى سىنى قايغۇغا سالمىسۇن . ئۇلارنىڭ قايتار جايى بىزنىڭ ھوزۇرىمىز بولۇپ ، ئۇلارغا قىلغانلىرىنى دەپ بېرىمىز . سەھىيە ھەدىستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى ئۇنىڭ كۆڭۈل خاھىشى مەن ئىلىپ كەلگەن نەرسىگە ئەگەشمىگۈچە مۇئمىن بولمايدۇ . مانا بۇ ئەگىشىش ، بويسۇنۇشنىڭ خۇلاسە مەنىسى .

بەشىنچى شەرت : راستچىل بولۇش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا يالغانچىلىق . بۇنىڭ مەنىسى : بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق كەلىمىسىنى راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن سۆزلەش ، ھەمدە ئۇنىڭ تىلى بىلەن دىلى بىر بولۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دېگەن : « ظعنسانلار ظعمان ظئيتتذق دەص قويذش بعلةنلا سعنالماي تەرك ظئتعلعمعز،دەص ظويلامدز؟2.ظذلاردعن بذرذن ظأتكةنلةرنع بعز ھةقعقةتةن سعنعدذق،الله)ظعمانعدا)راستحللارنع حوقذم بعلعدز,(ظعمانعدا) يالغانحعلارنعمذ حوقذم بعلعدز «.

ھەمدە ئۇنى يالغاندىن ئېيتقان مۇناپىقلارنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە مۇنداق دېگەن : كعشعلةر ظارعسعدا الله غا ۋة ظاخعرةت كىنعضة ظعشةندذق دئضىحعلةر بار،ھةقعقةتتة ظذلار ظعشةنمةيدذ(يةنع ظاغزعدا ظعشةندذق دئضعنع بعلةن،كأثلعدة ظعشةنمةيدذ)(8).ظذلار الله نع ۋة مأمعنلةرنع ظالدعماقحع بولعدذ،ھةقعقةتتة ظذلار تذيماستعن ظأزلعرعنعلا ظالدايدذ(9).ظذلارنعث دعللعرعدا كئسةل(يةنع مذناصعقلعق ۋة شةكلعنعش)بار،الله ظذلار نعث كئسعلعنع كنحةيتعۋةتتع؛يالغان سأزلعضةنلعكلعرع(يةنع يالغاندعن ظعماننع دةۋا قعلغانلعقلعرع ۋة الله نعث ظايةتلعرعنع مةسخعرةقعلغانلعقلعرع)ظنحىن ظذلار قاتتعق ظازابقا دذحار بولعدذ .

ئىككى سەھىيەتە مۇئاز بىن جەبەلدىن نەقىل قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن : قانداق بىر ئادەم بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق ، مۇھەممەد ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن گۇۋاھلىق بەرسە ، ئاللاھ ئۇنى دوزاخقا ھارام قىلىدۇ .

ئالتىنچى : ساپدىللىق بولۇش . يەنى ، ئىش-ئەمەلنى شىرىكىنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىن ساپلاشتۇرۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دېگەن

: جەزمەنكى ساپ دىن پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا بولىدۇ . ، دىگىنكى،دىنىمنى ساپ قىلغان ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمەن.

سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن :

كىشىلەرنىڭ ئىچىدە شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغىنى – ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن كەلىمىنى يۈرىكىدىن ياكى كۆڭلىدىن سەمىمىيلىك بىلەن دىگەن كىشى . . . .

يەتتىنچى : بۇ سۆزنى ، ۋە ئۇ مەقسەت قىلغان ۋە كۆرسەتكەن نەرسىنى سۆيۈش . ھەمدە بۇ سۆزنىڭ شەرتلىرىنى بەجا كەلتۈرىدىغان ۋە ئۇنى ئەمەلىلەشتۈرىدىغان ئەھلىنى سۆيۈش . ۋە شۇنىڭدەك بۇ سۆزگە قارشى ئادەم ياكى نەرسىدىن نەپرەتلىنىش .

ئاللاھ مۇنداق دىگەن : بەزى كىشىلەر ئاللاھتىن غەيرىلەرنى ئاللاھقا شېرىك قىلىۋالىدۇ ، ئۇلار ئۇلارنى خۇددى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ . بىراق مۇئىمىنلەر ئاللاھنى بەكراق سۆيىدۇ . ئاللاھ دەيدۇكى ، مۇئىمىنلەر ئاللاھنى بەكراق سۆيىدۇ . چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىگە ھېچكىمنى شېرىك قىلمايدۇ . ھالبۇكى ، ئاللاھقا باشقا نەرسىلەرنى شېرىك قىلىدىغان مۇشرىكلاردىن ئاللاھنى سۆيىمىز دەپ دەۋا قىلغۇچىلار ئۇلارنى(شېرىك قىلغان نەرسىلىرىنى) ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ .

ئىككى سەھىيەتە ئەنەستىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى مەن ئۇنىڭغا ئۇنىڭ بالىسىدىن ، ئاتىسىدىن ھەمدە بارلىق كىشىلەردىن سۆيۈملۈك بولمىغىچە مۇئىمىن بولمايدۇ .

ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ . ھەمدە ئاللاھ پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدنى تەرىپلىسۇن .